

ANTON TOMAŽ LINHART: VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI

1. V katero literarno zvrst sodi delo (tekst)?

Ta tekst sodi v dramsko zvrst in je kot komedija ali veseloigra nasprotje tragediji.

2. Značilnosti zvrsti!

Komedija je klasična igra z veselo vsebino. Ima navadno satirično ost, se komično zaplete, srečno razplete in hoče vzgajati in zabavati. Rada šiba gospodarske, socialne in kulturne razmere. Pisatelj v njej največ uporablja karakterno komiko. Tudi Molièrove komedije niso izjema - temeljijo na motivih zamenjave, zmešnjave, spletke ter osebah, kot so skopuhi, mlade lahkoživke, neumni starci ter prebrisani služabniki.

3. Kratka vsebina (10 stavkov)!

Zgodba se začne pri poroki Matička in Neške, katere sicer še ni, a bi zaljubljenca rada, da bi čimprej bila. A še pred tem je potrebno rešiti nekaj problemov. Matičku namreč hodi v zelje baron Naletel, zato sklene, da mu bo povzročil ljubosumje, da bo bolj pazil na svojo lastnino in ne bo gledal njegove bodoče žene. Medtem se Neška ter gospa zmenita, da bosta ukanile barona. Druga težava pa nosi ime Marija Smrekarica, katera pošlje Matičku pismo, da se mora poročiti z njo, kot je obljubil ali pa ji vrniti denar, katerega mu je pred časom dala. Na srečo se vse dobro izteče, saj se izkaže, da je pravzaprav Marija njegova mati, Žužek pa njegov oče. Nato sledi še zaplet v gozdu, ko Matiček misli, da ga Neška – pravzaprav je to gospa preoblečena v Neško – vara z baronom. Vse se srečno konča in Matiček ter njegov oče se bosta na isti dan poročila – eden z Neško, drugi pa s Smrekarico.

4. Naštej glavne osebe in jih označi (socialno, moralno, psihološko)!

☀️ **BARON NALETEL:** Baron je bil zdolgočasen in brezskrben mož. Vsakdanje življenje, v katerem ni bilo veliko vznemirjenja, ga je privedlo do ogledovanja in zalezovanja drugih žena kot svoje lastne žene. Mikala so ga tako mlada dekleta, ki bi mu morda lahko pregnale dolgčas. A se je pač uštel in na srečo ugotovil, da je vseeno bolje imeti lepo ženo, kot pa vsa druga dekleta na svetu.

☀️ **GOSPA ROZALA:** Bistroumna in pametna žena, ki si je bolj kot karkoli drugega želela pozornost svojega moža. Barona je tudi iskreno ljubila, a na žalost to njemu ni bilo dovolj. Na srečo ji je uspelo znova pridobiti njegovo pozornost in sicer s pomočjo Neške ter njune ukane. Bila je tudi mehkega srca, saj ji ni bilo všeč, da je njen mož spodil Tončka ter je Matičku tudi pomagala ga skrivati.

☀️ **MATIČEK:** Grajski vrtnar, ki neizmerno ljubi Neško. Zanj se je sposoben izmisliti kakršnokoli ukano, razlago, skratka česarkoli. Je pameten in ne preveč ubogljiv, precejkrat spelje ljudi na led, še posebej barona. V vsaki situaciji najde neko reč, ki mu je v pomoč in je pri vsem zelo optimističen. Je pa tudi pripravljen varovati svojo lastnino, saj se je z baronom sposoben spopasti za svojo predrago. V bistvu predstavlja pametnega kmečkega fanta.

☀️ **NEŽKA:** Neška je na nek način ženska različica Matička, zato pa se tudi tako dobro ujameta. Našli smo jo povsod, kadarkoli, ob vsaki priložnosti. Barona se ni bala, gospe je tudi pomagala in skupaj sta ga speljali na led, kar trikrat celo. Ljubila in zaupala je Matičku, bila je bistra in dobro se je znašla v vseh situacijah.

☀️ **TONČEK:** Tonček je bil sramežljiv študent in hkrati velik ženskar. Njegovo srce je gorelo za gospo Rozalo, zapeljeval je Jerco, pa tudi pri Neški ni ostal brez besed. Barona, ali bolje baronove ljubosumnosti, se je zelo bal, celo tako zelo, da je skočil skozi okno, da ga ne bi zalotil. Torej je bil nesrečnik, ki se je venomer mogel skrivati pred Naletelom.

☀️ **ZMEŠNJAVA:** On je bil tisti odvetnik, ki je Matičku prinesel pismo Marije Smrekarice in tudi tisti odvetnik, ki jo je v pravdi proti Matičku zastopal.

☀️ **ŽUŽEK:** Oskrbnik graščine, kateri se kasneje izkaže za Matičkovega očeta. Po tem se njegov odnos do samega Matička močno spremeni, z njim postane topel in prijazen, popolnoma na njegovi strani in proti njemu nič več ne spletkari.

☀️ **JERCA:** Ona je županova hči, ki ima nekaj s Tončkom, ona je pravzaprav tudi razlog, da baron spodi Tončka v Ljubljano. Baron je namreč ljubosumen na Tončka, ko ga zaloti pri Jerci.

5. V kakšnih situacijah se osebe znajdejo in kako jih rešujejo?

Baron Naletel je v zgodbi oseba, ki vedno nekaj doživi, vedno pa ga potegnejo za nos. Poroki Matička in Nežke nasprotuje in ju drži v šahu z doto, ki jo noče še takoj dati. Nežki obljubi, da jo bo dobila, a pod pogojem, da bo njegova ljubica. Doživi pa ponižanje, ki ga na srečo spravi na trdna tla – ugotovi, da se je pogovarjal s svojo ženo, preoblečeno v Nežko. To ga spametuje in odloči se, da bo poskušal zopet oživiti zakon s svojo ženo. Matičku in Nežki pa da vse blagoslove za poroko.

Gospa Rozala v načrtu z Nežko pokaže, da svojega moža resnično ljubi. Pripravljena se je celo preobleči v obleke delavskega sloja, le da bi ga spametovala. Zelo dobro se tudi pogaja s svojim možem glede Tončka in slednjič le doseže, da ostane na gradu in mu ni treba oditi v Ljubljano.

Matiček je bister fant, ki se iz kočljivih situacij dobro rešuje in je vedno sposoben izmisliti si nekaj, kar bo preprečilo baronu, da bi mu poskušal prevzeti Nežko. Ko je že skoraj vse pri koncu in se že kaže, da bo življenje le srečno za Matička in Nežko, takrat pa ga Matiček polomi, saj Nežki ne zaupa. To je čudno, saj jo močno ljubi. A na srečo je Nežka mehkega srca in mu to napako oprost.

Nežka že takoj na začetku pokaže svoj iznajdljiv in pameten karakter. Za dosego svojega cilja – pridobitev dote od barona – mu je pripravljena lagati, ga zapeljevati in še marsikaj drugega. A vse je seveda le njena igra, saj resnično ljubi le Matička. S svojo lepoto zna očarati moške, pri tem je največkrat žrtev prav baron.

Tonček je fant, ki se pogosto znajde v baronovi nemilosti, kar je bilo za pričakovati, saj je osvajal baronovo ženo, pa še Jerco, dekle, ki jo je imel baron tudi na očeh. Ta strah ga je pripravil celo do tega, da je skočil iz gradu in se pred baronom tudi skrival.

Žužek je postavljen med dva ognja: ali se bo odločil za barona, ki je njegov delodajalec in ne želi poroke Matička in Nežke, ali pa bo bil s svojim sinom Matičkom. Ugotovi, da pravzaprav Smrekarico, Matičkovo mati, ljubi, in se namerava z njo poročiti na isti dan kakor njegov sin z Nežko.

Jerca se znajde v situaciji, ko se mora baronu postaviti po robu in si od njega izprositi, da lahko pleše s Tončkom na veselici. To ji uspe.

6. Oblika oz. zgradba teksta (kitice, novele, odlomki,...)!

Ta veseloigra je zgrajena iz petih aktov (dejanj), vsako dejanje ima različno število nastopov (prizorov). Prvi akt ima 9 nastopov, drugi 20, tretji 13, četrti 14, peti in hkrati zadnji pa 18. Besedilo je napisano v verzih in seveda kot vsako dramsko delo ima tudi to dramski trikotnik. Vrh naprimer predstavlja sodna obravnava Matička, razplet pa baronovo in gospejino pobotanje. Kot razsnovo razumem baronovo privoljenje v Matičkovo in Nežkino poroko.

7. V katero literarno obdobje bi uvrstil tekst? Ali se značilnosti literarnega obdobja kažejo tudi v tem delu?

Dramsko delo »Veseli dan ali Matiček se ženi« je komedija, ki jo uvrščamo v obdobje razsvetljenstva. V tem času se pri nas pojavijo nacionalne ideje in zahteve po uporabi lastnega slovenskega jezika.

To je tudi obdobje, ko so mnogi komediografi v svoja dela vpletali svoje ideje, misli in mnenja o raznih reformah ter tako širili nove socialne, družbene, moralne in celo politične ideje. To se očitno kaže v Linhartovem nasprotovanju odredbam, ki so predpisovale, da je uradni jezik v deželi samo nemščina. Matiček namreč opozori, da nemščine ne razume in da se na pravico ne požvižga, če je še v domačem jeziku ne najde. Komedija je torej izrazito razsvetljenska, satira, ki jo srečamo v delu, izhaja namreč iz razsvetljenskih pogledov na človeka, njegovo srečo in potrebe.

8. Kakšen je jezik, slog pisanja (slogovna sredstva, s katerimi pisatelj gradi pripoved – mišljeni so dialog, pripoved, menjava časov, tropi in figure, na kakšen način je prisoten pripovedovalec,...), način ubeseditve?

Matiček se ženi je ena izmed zahtevnejših komedij, komplicirana pa je še posebej zaradi osmih oseb, ki so zapletene v kar štiri ljubezenske zgodbe. Kot vsako dramsko delo tudi to sloni na dialogih, ki pa se razlikujejo med seboj. Naprimer Nežka in Matiček imata preprost, zbadljiv dialog z mnogo narečnimi izrazi, med baronom in gospo pa je bil tog, resen in vzvišen pogovor. Značilno je tudi onikanje.

Uporabljen jezik je knjižni, vsebuje pa veliko narečnih izrazov in izrazov iz drugih jezikov. Uporabljene so pač besede, ki so jih takrat uporabljali na območju Slovenije, predvsem germanizmi, latinski izrazi ter arhaizmi. Časi se ne menjavajo, torej je tudi tu prisotno pravilo treh enotnosti

9. Bistvo teksta? Poanta?

Linhart je v tem delu po mojem mnenju želel prikazati podložnika, kot izkoriščanega, a iznajdljivega, pametnega in le na videz pokornega svojemu gospodarju. Nežka je namreč z majhno prevaro dobila kar trikratno doto, pri tem ji je pomagala tudi sama gospa. Prikazuje tudi razmerje med razvajenim, pogosto pokvarjenim plemstvom, katerega predstavnik je baron Naletel ter izkoriščanimi, a vztrajnimi tlačani, kakor naprimer Matiček ter Nežka. Linhart je v tem delu tudi poudaril, da mora tudi narod sam pomagati pri ohranjanju svoje individualnosti, jezika ter odklanjati potujčevanje.

10. Tvoje osebno mnenje oz. stališče do dela – vrednotenje?

To delo me ni preveč presenetilo, to pa zato, ker sem že pred časom brala Županovo Micko, ki me je nasmejala, tako da sem tudi ob Matičku pričakovala, da bo smešna knjiga. In ni me razočarala! Še posebej se mi je vtisnil v spomin Matiček in njegov način reševanja pravde s Smrekarico. Zelo sem se nasmejala ob njegovi izjavi, da je podpisal pogodbo, da jih bo vzel, torej denarje. Matiček mi je torej všeč kot delo, posebej zaradi iznajdljivosti glavnega junaka.

11. Nekaj stavkov o avtorju (bio- in bibliografija)!

Anton Tomaž Linhart se je rodil 11. decembra 1756 v Radovljici; njegov oče je bil obrtnik češkega rodu, mati pa je bila Radovljičanka. V radovljiški osnovni šoli se je uspešno pripravil na šolanje na Ljubljanski gimnaziji, katero je končal z odličnim uspehom. Po tem je nekaj časa preživel v Stični pri cisterijanih, natančneje od leta 1776 do leta 1778, saj je želel postati menih. K sreči si je premislil in odšel na Dunaj, študirat pravo, tam se je tudi seznanil z razsvetljenstvom. Leta 1780 se je vrnil v Ljubljano in postal najprej arhivar pri škofu Herbersteinu, nato pa opravljal pomembne uradniške funkcije; 1792 je postal deželni tajnik. V 80. letih se je preusmeril iz nemške kulturne sfere v slovensko, odlikovala ga je izrazita svobodomiselnost, bil je simpatizer francoske revolucije in najbolj delaven član Zoisovega krožka. Umril je leta 1795 v Ljubljani, precej zgodaj, saj ni bil star niti 39 let.

🌻 Blumen aus Krain für die Jahre 1781 (Cvetje s Kranjskega za leto 1781) – zbirka pesmi

🌻 Miss Jenny Love, 1780 – meščanska tragedija

🌻 Županova Micka in Ta veseli dan ali Matiček se ženi – komediji

🌻 Versuch einer Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oesterreichs (Poskus zgodovine Kranjske in drugih dežel južnih Slovanov Avstrije) – delo, ki pa ni bilo dokončano, ker je prej umrl

*“Komu Matiček, Micka, hči župana,
ki mar mu je slovenstvo, nista znana?
Slavile, dokler mrtvi se zbudijo,
domače bóte ga talija, klijo.”*